

Varautumisen oikeudellinen sääntely kaipaa päivittämistä

Tutkimme Winlandin oikeudellisessa osahankkeessa, miten oikeudellinen sääntely varmistaa energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden ja miten sääntelyä tulisi kehittää. Kiinnitimme huomiota turvallisuusympäristön muutoksiin, kuten ilmastonmuutokseen sekä julkisen ja yksityisen sektorin rooleihin. Työhön saimme virikkeitä useilta sidosryhmiltä, erityisesti valtionhallinnosta. Tutkimuksemme tuo uutta tietoa ympäristö- ja energiaoikeuden yhdistämisestä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen.

HAASTEINA SÄÄNTELYN HAJANAISUUS JA LYHYTJÄNTEISYYS

Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kuuluvat muun muassa energian saatavuus, elintarvikehuolto ja vesihuolto (Turvallisuuskomitea 2017). Oikeuden kannalta energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden varmistaminen edellyttää, että oikeusjärjestelmä tunnistaa 1) turvallisuuden uhkakuvat, 2) sektorien väliset yhteydet ja 3) turvallisuuden eri aikajänteet. Nämä aikajänteet ulottuvat häiriötilannetoinnasta varautumiseen ja pitkän aikavälin turvallisuuden varmistamiseen.

Voimme puhua turvallisuuden varmistamisen yhteydessä oikeuden resilienssistä, sen eräänlaisesta kyvystä edistää sopeutumista lyhyen ja pitkän aikavälin toimintaympäristön muutoksiin. Toimintaympäristön muutoksia energia-, ruoka ja vesisektorilla Suomessa ovat esimerkiksi sääilmiöiden äärevöityminen ilmastonmuutoksen myötä ja yksityisen sektorin roolin kasvaminen eurooppalaisten energiemarkkinoiden vapauttamisen seurauksena. Suomessa oikeusjärjestelmä varmistaa energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden eri ulottuvuudet verraten hyvin, mutta se sisältää myös tiettyjä haasteita.

Julkisen sektorin varautuminen häiriötilanteisiin pohjautuu pitkälti valmiuslainsäädäntöön, jonka varsinaisena soveltamisalana on poikkeusoloihin, kuten aseellisiin konfliktihin ja suuronnettomuuksiin varautuminen. Yksityi-

sen sektorin varautumisvelvollisuuksista säädetään puolestaan entistä enemmän alakohtaisessa lainsäädännössä, esimerkiksi sähkömarkkina- ja vesihuoltolaissa, mikä uhkaa hämärtää sektorien välisten yhteyksien ja rajapintojen hallintaa. Sääntelyssä ei välttämättä painoteta riittävästi pitkän aikavälin turvallisuuden varmistamisen ja sopeutumisen tarpeita, kuten ympäristön tilatavoitteiden saavuttamista ja infrastruktuurien ylläpitoa.

TURVALLISUUS TULEE NÄHDÄ SEKTORIRAJAT JA AIKAJÄNTEET YLITTÄVÄNÄ JATKUMONA

Suuntaviivoiksi oikeudellisen sääntelyn kehittämiseksi suosittelemme energia-, ruoka ja vesiturvallisuuden kytkeytyvän turvallisuusajattelun arkipäiväistämistä, sektorirajat ylittävän yhteistyön edistämistä ja turvallisuuden hahmottamista jatkumona.

Turvallisuusajattelun arkipäiväistämällä tarkoitamme sääntelyn kytkemistä normaaliolojen häiriötilanteiden kokonaisvaltaiseen hallintaan. Tähän suuntaan on otettu askelia kokonaisturvallisuusajattelun ja alakohtaisen sääntelyn kehittämisen myötä, mutta valmiuslainsäädäntö painottaa edelleen poikkeusoloihin varautumista. Valmius- ja huoltovarmuuslain mukainen varautuminen voitaisiin ulottaa lakien sanamuodoissa myös normaaliolojen häiriötilanteisiin.

Sektorirajat ylittävän yhteistyön edistämiseksi alakohdaisessa sääntelyssä on syytä kiinnittää huomiota myös muiden sektorien turvallisuuden varmistamiseen. Yhteiskunnan kokonaisvaltainen kestävyys edellyttää, että turvallisuuden eri osa-alueet tukevat toisiaan. Esimerkiksi vesihuolto edellyttää energiaa ja toimitettavan veden laatu vaikuttaa suoraan elintarviketurvallisuuteen.

Sääntelyn kehittämisessä on pidettävä huoli turvallisuuden hahmottamisesta jatkumona. Tähän kuuluvat häi-

riötilannetoiminnan ja varautumisen ohella esimerkiksi luonnonvarojen kestävä käyttö ja infrastruktuurien kunnossapito. Lisäksi sääntelyä häiriötilanteista oppimisesta voidaan terävöittää.

Kokonaisturvallisuuden avaaminen energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden suuntaan kaippaa tuekseen myös kokonaisvaltaista varautumissääntelyn läpikäyntiä ja päivittämistä.

LÄHTEET JA LISÄTIETOJA

Belinskij ym. 2017. Vesi-, ruoka- ja energiaturvallisuuden oikeudellinen resilienssi. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja X 2017, s. 275–343

Heinilä 2019 (arvioitavana). Maankäytön suunnittelu ja turvallisuus, n. 60 s.

Huhta 2018. Toimitusvarmuus energiamurroksessa – valtio turvaamaan sähkötehon riittävyttä? Lakimies 3–4/2018, s. 412–431

Jääskeläinen & Huhta 2017. Trouble ahead? An interdisciplinary analysis of generation adequacy in the Finnish electricity market. 8 International Energy Law Review, s. 302–312.

Lonka, H. 2018: Kainuun tykkylumikriisi nosti kunnan ja pelastustoimen yhteistyön ongelmat esiin. Kuntatekniikka-lehti 6.9.2018

Turvallisuuskomitea 2017. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös.

OTA YHTEYTTÄ

Antti Belinskij
antti.belinskij@uef.fi

Aleksi Heinilä
aleksi.heinila@uef.fi

Kaisa Huhta
kaisa.huhta@uef.fi

Harriet Lonka
harriet.lonka@uef.fi

Niko Soininen
niko.soininen@uef.fi